

Haanja Kool

Taavi Sügis

VIII klass

LUUTSNIKU KOOLIMAJA LUGU

Kodu-uurimistöö

Juhendaja: õp Evi Lestberg

Haanja 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. LUUTSNIKU KOOLI EELLUGU	4
2. LUUTSNIKU KOOL.....	6
2.1. Enne mõisakooli.....	6
2.2. Luutsniku koolimaja.....	6
2.3. Õppetöö.....	9
2.4. Õppetöövälised tegevused.....	10
KOKKUVÕTE.....	12
KASUTATUD MATERJALID	13
LISAD.....	14

SISSEJUHATUS

Käesoleva kodu-uurimistöö teema „Luutsniku koolimaja lugu“ valisin sellepärast, et mind huvitab Luutsniku kooli lugu, kuna see asub minu kodu lähedal ning on minu kodukoha ja ümbruskaudsete inimestega seotud.

Kodu-uurimustöö käigus otsin vastuseid küsimustele, kuidas sai Luutsniku mõisast Luutsniku kool ning milliseid lugusid mäletatakse seoses kooliga. Töö eesmärgiks on koostada kirjeldav uurimus, teada saada Luutsniku kooli lugu ja sellega lähemalt tutvuda.

Töö on jaotatud kaheks peatükiks ja neljaks alapeatükiks.

Esimene peatükk näitab ära Luutsniku kooli eelloo.

Teine peatükk tutvustab Luutsniku kooli lugu.

Kuna internetis on kirjalikku materjali Luutsniku kooli kohta äärmiselt vähe ja ei ole eriti palju säilinud ka muid kirjutisi koolis toimunu kohta, siis kavatsen intervjuuerida kunagisi Luutsniku kooli õpilasi ning lisada oma tööle nende mälestusi, fotosid ja dokumente. Kasutan ka internetist saadud fotosid. Luutsniku raamatukogust leidsin ka mõned kodu-uurimistööd, kus on mainitud Luutsniku kooli lugu.

1. LUUTSNIKU KOOLI EELLUGU

Eesti Mõisaportaali andmetel eraldati Luutsniku (Lutznik) rüütlimõis (vt Joonis 1) ida pool asuvast Rogosi mõisast 1816. aastal. Alates asutamisest kuni 1919. aasta võõrandamiseni kuulus mõis von Glasenappide aadliperekonna omandusse. Mõisa viimane omanik oli Christine von Glasenapp.

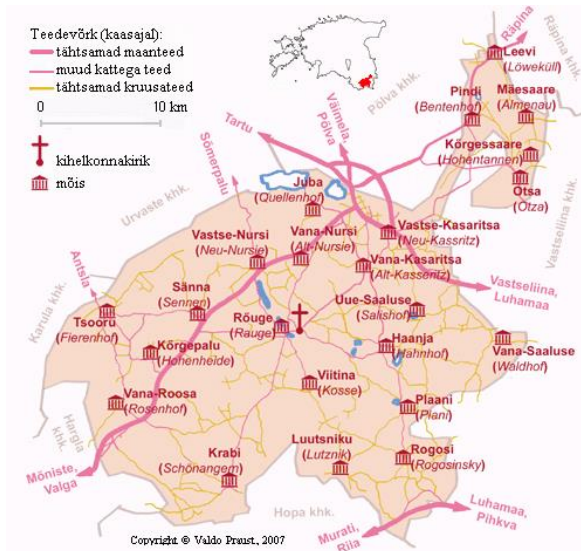
Joonis 1. Luutsniku mõisahoone

Allikas: <http://cache.osta.ee/i/auctions/large/40/77/37741693b9e3e7ef357b8f84d8fc7740.jpg>

Mõisa peahoone on ehitatud kahes järgus. Ühekorruseline väike krohvitud kivihoone püstitati arvatavasti 19. sajandi alguses varsti peale mõisa asutamist. 1860-tel aastatel ehitati selle paremasse otsa suur kahekorruseline puhta vuugiga tellishoone. Hoonel on nii hilisklassitsistlikke elemente (pilastrid ja kolmnurkfrontoon) kui ka neorenessanss-elemente (kaaraknad). Hoone on säilinud enam-vähem algkujul.

Mõisal oli hulganisti kõrvalhooneid, need on aga paljud varemeis ja ümber ehitatud. Peahoone esise väljaku vasakpoolsel serval paiknes pikk kaaristuga ait. Hoone on säilinud, kuid kaaristu kaared on kinni laotud. Peahoonest idas asub tallihoone (varemeis), mida ilmestavad paariti paiknevad kaaraknad. Mõisahoone ees asus ka uhke ringtee, kus sõitsid tõllad.

Ajaloolise jaotuse järgi Rõuge kihelkonda kuulunud mõis jääb kaasajal Võrumaale Haanja valla territooriumile (vt Joonis 2) (Praust, 1999-2012), paiknedes selle lõunaosas.

Joonis 2. Luutsniku mõisa asukoht Võrumaal

Allikas: <http://www.mois.ee/kihel/rouge.shtml>

Pärast mõisnike minemakihutamist 1918. aastal elasid häärberis asunikud, kes olid peamiselt Eesti Vabadussõjast osavõtnud. Saalis pidas poodi Hendrik Palu. Mõisa maad läksid jagamisele, maid said ka mõisa teenijad (Mee, 1986).

2. LUUTSNIKU KOOL

2.1. Enne mõisakooli

Luutsniku kandis on olnud varasemalt mitmeid kooli: Mustahaba, Vaarkali, Pundi ja Kikre külas. Kuna vanasti oli lapsi peredes palju, jätkus neid ka paljudesse koolidesse. Nende mälestuseks on 2011. aastal toimunud Luutsniku külapäeval avatud mälestuskivi (vt Joonis 3).

Joonis 3. Luutsniku kandi koolide mälestuskivi

Allikas: <https://www.facebook.com/Luutsniku>

Luutsniku algkooli koondati Kikri ja Pundi koolide õpilased (Mee, 1986).

2.2. Luutsniku koolimaja

Eesti Vabariigi ajal alustas peale remonti Luutsniku mõisas 1928. aastal tööd Luutsniku 6-klassiline Algkool kolme klassikomplektiga.

Koolimaja oli suur. Esimesel korrusel olid koolijuhataja korter, kantselei, koolipreili korter, köök, laste magamistoad, sahvri, kooliteenija tuba ja tütarlaste wc. Suures saalis peeti nii kooli kui ka sel ajal tegutsenud haridusseltsi „Valgustaja“ peod. Teisele korrusele viis uhke

keerdtrepp (vt Joonis 4), mille käsipuud mööda poisid ikka alla sõitsid. Ülakorrusel olid klassiruumid, poiste käsitööruum „tüütarõ“, poiste wc ja meesõpetaja korter.

Keldrikorrusel oli ka hulk ruume, mida kasutasid paljud külaelanikud oma toiduainete hoidmiseks (Harju, 1988/89).

Joonis 4. Mõisa trepp praegu

Allikas: www.kuldnebors.ee

Naaber Mai-Merike rääkis, et koolimaja lähedal asus õpetajate ühiselamu. Kuna osa õpetajaid tuli kaugelt, siis oli tarvis neile elamispinda ja nii saigi nende koduks üks kooli lähedal asuv maja. Seal elas korraga neli naisõpetajat ja maja kutsuti neidude majaks. Koolil oli oma algusaastatel kasutada ka külameeste poolt ehitatud seltsimaja, kuid see põles üsna varsti maani maha, sest üks puskarivines külaelanik põletas rahvamaja kõrval prahti.

Alates 1944. aastast muudeti kool 7-klassiliseks ja 1960. aastal 8-klassiliseks. 1964-1965. aastal töötas Luutsnikus isegi õhtukooli direktor Linda Kuljuse juhatamisel. Kuid 1970. aastal muutus kool õpilaste vähesuse tõttu taas 3-klassiliseks algkooliks ning 1971. aastal pandi hoopis kinni. Seega tegutses kool mõisa häärberihoones kokku 43 aastat (Mee, 1986).

1930. aastal kolis koolimajja Luutsniku raamatukogu, kus selle tegevus toimus paralleelselt koolitööga kuni 1948. aastani.

Peale kooli likvideerimist sai maja peremeheks Ruusmäe sovhoos. Maja oli rahuldavas seisus ja selle kasutamiseks olid suured plaanid. Tegelikult jäi maja tühjaks. Seal elasid aeg-ajalt perekonnad. 1978. aastal parandati hoone katust ja remonditi paar ruumi alumisel korrusel,

kuhu kolis Luutsniku osakonna kontor. Sügiseti majutati koolimajja sovhoosi kartulivõtjad. Suvel näidati kino ja talvel oli majas vaikus (Kuljus, 1987).

Luutsniku küla kunagine keskpunkt, paljude mälestustes säilinud armsa koolimaja ja rahvamajana, seisab praegu tühjalt ja lihtsalt laguneb (Loog, 2003). Tänapäevaks on hoone eraomandis (vt Joonised 5 ja 6).

Joonis 5. Luutsniku mõisamaja praegu

Allikas: <http://www.haanja.ee/varia-galerii/show-2/Luutsniku-mois-id-104/>

Joonis 6. Mõisa siseruum praegu

Allikas: <http://www.haanja.ee/varia-galerii/show-2/Luutsniku-mois-id-104/>

2.3. Õppetöö

Esimeseks kooli juhatajaks oli Friedrich Harju, keda mäletatakse kui bürokraatlikult nõudlikku ja kurja õpetajat. Halva kuulsuse saavutas ta hitlerlaste võimutsemise ajal. Ta oli ka kohaliku omakaitse aktiivsemaid juhte (Mee, 1986). Õie Veski (Uba) kirjalikes mälestustes on märgitud, et koolijuhataja oli kuri ja range, aga õpetada ei osanud. Pani tunnis paremaid lugejaid raamatut ette lugema, ise istus ahju juures nurgas ja luges ajalehte. Vahest pani õpetaja targemaid lapsi ka nõrgemaid peale tunde järele õpetama. Oma eksimusi ta kunagi ei tunnistanud.

Kool alustas tööd üle 100 õpilasega (vt Lisad 1 ja 2). Klassid olid kahekaupa kokku liidetud. Õpetajaid oli esialgu ainult kolm: peale direktori veel Elfriede Tulff ja Aleksander Schmidt.

Direktorid vahetusid koolil üsna tihti. Kokku oli Luutsniku koolil kuus direktorit (Lisa 3), viimane neist oli Leida Tiks. Samuti vahetusid väga tihti kooli pioneerijuhtid. Alates 1945-1969. aastatel oli seal 15 pioneerijuhti.

Koolis oli umbes 10-12 õpetajat, kes olid üsna karmikäelised ja autoritaarsed. Õpetajatest mäletatakse Emmi Staldet, Alo Sepalat, Evald Kukke, Laura ja Aksel Pihlapuud.

Kooli mindi 8-aastaselt. Luutsniku kooli käis õpilasi ka Lätist, sest Luutsniku lähedal asuvates Läti külades elasid Eesti pered, kes tahtsid, et nende õpilased saaksid oma hariduse Eesti koolis.

Esimeses ja teises klassis õpiti eesti keelt, matemaatikat, kodulugu, laulmist, võimlemist, usuõpetust ja käsitööd. Kolmandas klassis asendus kodulugu looduslooga. Neljandas lisandusid maateadus, ajalugu, füüsika. Viiendas ja kuuendas klassis õpiti veel lisaks algteadmisi keemiast, algebrast ja geomeetriast.

Kõik õpilased ei lõpetanud kuut klassi. Kui laps sai enne õppetöö algust, st 1. oktoobrit 14 aatat täis, ei pidanud enam kooli minema. Talus oli palju tööd ja sellepärast lapsi enam kooli ei sunnitud (Harju, 1988/89).

Vaatamata sellele, et tegemist oli maakooliga, oli koolis üsna tugev õppetase. Õpilastel polnud peale lõpetamist mingit probleemi edasi õppida keskkoolis.

2.4. Õppetöövälised tegevused

Mõisakoolis tegutses Haridusselts Valgustaja, kus tegutses laulukoor ja näitering korraldas noortele pidusid, mille sissetuleku abiga ehitati kohalikku seltsimaja (Loog, 2003). Koolis toimus palju meelelahutusüritusi nagu näiteks ballid, peod, kinoõhtud jms. Eriti vägevad olid olnud nn pritsimeeste peod esimese vabariigi ajal. Lähedalasuv Kumarusemägi oli vanasti Luutsniku külainimeste jaanitule tegemise koht. Koolimaja juurest tuldi tõrvikutega rongkäigus ja süüdati tuli mäele, kust oli hea vaade Lätimaale ja Korneti mägedele.

Koolis tehti kõvasti sporti, sest pidevalt maatoöd tegevad lapsed olid terved ja tugevad. Vahetundides mängiti ja joosti ikka õues kui ilm vähegi lubas (vt Joonis 7).

Joonis 7. Vahetund kooliõuel

Allikas: <http://www.osta.ee/luutsniku-mois-kool-vorumaal-ilus-fotopostkaart-27720593.html>

Erna Saksa kirjalikes mälestustes on mainitud, et koolil oli oma harmoonium ja õpetaja Aksel Pihlapuu juhendamisel sai koor 1938. aastal laulupeole.

Kool kasvatas oma toiduvarud enamasti ise mõisa lähedal olevatel põldudel. Piimatooteid saadi lähedal asuvast meiereist.

Luutsniku kool toetas kohalikke metsavendi.

Naaber Mai-Merike rääkis ka paar lugu seoses koolimajaga:

Ükskord toimus kooli saalis lastepidu, kus tema ema mängis klaverit. Samal ajal tapeti koolimaja aida kõrval lähikülalt pärit ägedat kommunisti. Üks püssikuul olevat läbi akna sisse vihisenud, mille peale rahvas oli ruttu laiali jooksnud.

Koolimaja pööningul elanud tuvid, keda külapoisid kinni püüdmast käisid, kuna nendega olevat vähk hästi näkanud.

KOKKUVÕTE

Uurimustöö käigus sain aimu, kuidas elas Luutsniku kool. Kuna kirjalikku materjali ma eriti ei leidnud, siis ma ei saa öelda, et ma nüüd sellest koolist eriti palju tean. Rääkides mitmete endiste Luutsniku kooli õpilastega, kuulsin lugusid seoses kooliga. Suured tänud oma mälestusi jagamast.

Töö eesmärk, teada saada Luutsniku kooli lugu ja sellega lähemalt tutvuda, ei saanud lõplikult täidetud, kuid midagi ma siiski teada sain. Arvan, et selle teemaga tasub veel tegeleda, kuniks on veel inimesi, kes mäletavad. Selle tööga säilitame ja pärandame edasi mingigi osa oma ajaloost, kultuurist ja haridusmaastikul toimunust.

Suured tänud Mai-Merike Kodasele intervjuu eest, Luutsniku raamatukogu juhatajale Aili Valbile ja juhendajale Evi Lestbergile, kes olid abiks minu töö valmimisel.

KASUTATUD MATERJALID

Harju, H. (1988/89). *Minu mälestusi kodust ja kodukülast läbi aegade*. Luutsniku.

Kuljus, A. (1987). *Minu kodust*. Ruusmäe 8-klassiline Kool.

Loog, J. (2003). *Minu kodukoht Luutsniku*. Luutsniku.

Mee, R. (1986). *Luutsniku külast*. Ruusmäe 8-klassiline Kool.

Praust, V. (1999-2012). Kasutamise kuupäev: 10. aprill 2013. a., allikas
<http://www.mois.ee/voru/luutsniku.shtml>

Kodas, M. M. (2013). *Luutsniku kooli lugu*. [Intervjuu]. Luutsniku

Saks, E. (1994). *A.Pihlapuu – Pütsepa 6-klassilise Kooli juhataja*. [Kirjalik mälestus].
Luutsniku

Uba (Veski), Õ. (1994). *Luutsniku kooli juhataja Fr.Harju*. [Kirjalik mälestus]. Luutsniku

LISAD

Lisa 1. Fotod Mai-Merike Kodase erakogust (1941)

Lisa 2. Fotod Mai-Merike Kodase erakogust (1938)

Lisa 3. Luutsniku kooli direktorid (Mee, 1986)

1928 – 1944 Friedrich Harju

1944 – 1951 Hille Roomet

1951 – 1953 Irene Eisen

1953 – 1956 Zaide Roosa

1956 – 1969 Linda Helm (Kuljus)

1969 – 1971 Leida Tiks